

Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Viite: VN/24478/2022

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitysluonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kutsunut eri tahoja kuulemistilaisuuteen 30.9.2022 hallituksen esitysluonnoksesta ja pyytänyt lisäksi tiivistä lausuntoa ehdotuksista. Lapsiasiavaltuutettu osallistuu arviointiin antamalla vain kirjallisen lausunnon.

Lapsiasiavaltuutettu pitää varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamista nostamalla tuloarvoja 33 prosentilla lähtökohtaisesti hyvänä ratkaisuna. Muutoksen arvioidaan parantavan pieni- ja keskituloisten perheiden taloudellista asemaa, vaikkakin nykyiselläänkin pienituloiset perheet ovat jo maksuttoman varhaiskasvatuksen piirissä. Selkeimmin vaikutus kohdistuu siten keskituloisiin perheisiin.

Esityksen tavoitteena on ensinnäkin parantaa työnteon kannustimia. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että tavoite (arvioitu +1900 työllistä 2026 mennessä, esitysluonnos s. 8) voi toteutua ainakin jossain määrin. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut ovat kuitenkin vain yksi osa laajempaa kokonaisuutta, jolla pienten lasten vanhempia kannustetaan työtekkoon. Esityksen toisena tavoitteena on tukea pieni- ja keskituloisia perheitä elinkustannusten ja sähkön hinnan voimakkaan nousun vuoksi. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, kuten esityksessäkin todetaan, että tämä tavoite toteutuu keskituloisten perheiden osalta. Pienituloisiin perheisiin vaikutus jää hyvin vähäiseksi, koska edellä todetusti heille varhaiskasvatus on jo yleensä maksutonta (laskelmat s. 9). Kolmantena esityksessä mainitaan tavoite edistää varhaiskasvatukseen osallistumista. Esitysluonnoksen todetun arvion mukaan varhaiskasvatukseen osallistujien määrä voisi lisääntyä noin 2900 lapsella vuoteen 2026

mennessä. Haasteena on se, että asiakasmaksujen alentaminen ei juurikaan paranna pienituloisten perheiden asemaa. Kuitenkin juuri pienituloisten perheiden ja vähän koulutettujen äitien lapset osallistuvat suhteellisesti vähiten varhaiskasvatukseen (s. 15).

Yhteenvedona voidaan todeta:

- Asiakasmaksujen alentaminen kohdistuu erityisesti keskituloisiin perheisiin, mutta ei juurikaan pienituloisiin lapsiperheisiin. Tavoitellut vaikutukset pienituloisten perheiden huoltajien työllisyyteen tai elinkustannusten ja sähkön hinnan noususta aiheutuvan taloudellisen taakan vähentämiseksi jäävät toteutumatta. Siten myöskin näiden perheiden lasten varhaiskasvatuksen osallistumisaste ei todennäköisesti juurikaan nouse. Pienituloisten perheiden tukemiseen ja auttamiseen on löydettävä muita keinoja.
- Kun varhaiskasvatukseen osallistumisen astetta pyritään nostamaan, on samaan aikaan huolehdittava siitä, että varhaiskasvatukseen osoitetaan riittävät resurssit. Varhaiskasvatuksessa on oltava riittävästi ammattitaitoista henkilökuntaa. Varhaiskasvatukselle varattujen tilojen ja muiden tilojen on oltava turvallisia ja toimintaan muutenkin sopivia. Varhaiskasvatuksen henkilökuntapula on nykyiselläänkin merkittävä ongelma monissa kunnissa.

Jyväskylässä 3.10.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies